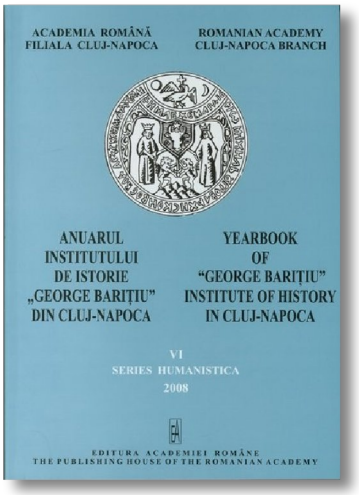

ISSN 1584-4404

Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca
Series *Humanistica*

humanistica.ro

Localizări și globalizări în a doua modernitate

Silviu G. Totelecan

How to cite this article:
Totelecan, Silviu G. (2008) *Localizări și globalizări în a doua modernitate*, Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca, Series Humanistica, Vol. 6, pp. 159–172. DOI: 10.5281/zenodo.22965758

© 2008: The Publishing House of the Romanian Academy.
Humanistica Yearbook is published online since 2003.
Submit your article to Humanistica Yearbook: secretariat.dcsu@acad-cj.ro

LOCALIZĂRI ŞI GLOBALIZĂRI ÎN A DOUA MODERNITATE

Silviu G. Totelecan

Institutul de Istorie „George Barițˇ” din Cluj-Napoca

Abstract. *The global and local are not a dichotomous classification and the interplay between them becomes more and more complex. The enduring nature of local responses to global changes explains the coexistence of the globalness and localness which seemingly look like contradictory trends. The restructuring outcomes pushed by global pressures come together with local reinterpretation, editing and thus with various form of hybridization. Correlatively, local cultures do not simply mark themselves off from each other; they construct, invent and sell local traditions or forms of particularity to the world-bazaar. This paper is a reflexivity concerning the complicity of the local and the global as it is seen from a double-post context (post-communist and post-modern).*

În România post-’89, individualismul, atomizarea socială, fragmentarea liantului comunitar, multiplele serii de disoluții etc. au devenit elemente centrale ale discursului academic. Se duce o bătălie acerbă pentru identificarea cât mai multor „tranziții” şi/sau *procese transformative* – componentele unui *Lebenswelt* prea puțin contrastant cu cel occidental sau est-european. Se discută tot mai mult de trecerea de la o socializare teritorială la teritorializarea socialului şi reconstrucția teritoriilor în funcție de „identități” (multiple şi fragmentate), de dezvoltarea unor forme culturale hibride/creole, de *„boundary shifting and border melting”* şi, nu în ultimul rând, de o mutare de accent de pe relațiile sociale pre-definite/pre-determinate (*„pre-given relationships”, „Beziehungsvorgabe”*) pe cele care implică un grad înalt de selectivitate (*„choice”, „Beziehungswahl”*), respectiv de pe socialitatea de tip comunitar (*„community-type sociality”*) pe cea de rețea (*„network sociality”*).

Fără a fi o cauză esențială, cel mult substanțială, *globalizarea*, alături de procesul corelativ de *localizare*, este doar una dintre „perechile” explicative ale acestei dinamici sociale, ale disoluțiilor şi reconfigurărilor de tot felul. În timp ce prima se „chinuie” să şteargă granițele externe ale grupurilor sociale (*e.g.* limitele „geografice” ale statelor naționale dinăuntrul UE-27, ale celor „economice” dintre

An. Inst. de Ist. „G. Barițiu” din Cluj-Napoca, Series Humanistica, tom. VI, 2008, p. 159–172

Europa şi Asia, ale celor „culturale" dintre America şi restul lumii ş.a.m.d.), cea de-a doua se „zbate" să le întărească pe cele interne (*i.e.* fiecare regiune, vecinătate de la sat sau oraş, fiecare colţ de stradă şi finalmente fiecare individ aşteptând să fie percepute ca distincte, diferite, diverse etc.). Cercetările de teren mai evidenţiază faptul că multiplele transformări socio-economico-culturale ce au loc în ultimii ani în mediul urban, rural sau *rurban*[1] românesc, rezultatul intersecţiei dintre lumea „refractară" a specificităţilor locale şi cea „novatoare" construită din elemente trans- sau non-locale, al emergenţei *glocalismului*[2], ţin şi de „saltul" de la modernitate la modernitatea târzie, care „permite" coexistenţa tendinţelor de modernizare şi dezvoltare accelerată specifice modernităţii cu cele de reîntoarcere la natură, dar şi de autoizolare, atomizare socială, caracteristice noii culturi capitaliste postmoderne; apariţia unei noi economii a practicilor sociale, generată de multiplele tranziţii spre un capitalism care aduce cu el creşterea individualismului, pragmatismului, orientarea spre consum, chiar o anume „ruinare" socio-culturală.

De la *noua economie globală*, dominată de informaţie şi reţele, la *noua cultură a hyper-textului,* una a „virtualităţii reale", până la *noii locuitori* ai spaţiilor rurale, urbane, suburbane, periurbane, rurbane sau contraurbane, care dezvoltă un *nou tip de sociabilitate* în cadrul unor entităţi spaţiale ce cunosc o *nouă alcătuire,* nimic nu scapă trendurilor impuse de ceea ce, de câteva decenii încoace, a fost etichetat drept *modernitate târzie, modernitate lichidă, postmodernitate, societate post-industrială, societatea cunoaşterii, societate informaţională* etc. Fiecare dintre conceptualizările amintite, la care se mai adaugă încă multe altele asupra cărora nu vom insista aici, aduce nuanţe diferite prin care se încearcă descrierea unei realităţi sociale diverse, contradictorii, care nu mai are o linie evolutivă continuă aşa cum a fost (mai este!) modernitatea, ci este plină de sincope şi contiguităţi.

Un element demn de luat în seamă, pe care Ulrich Beck încearcă să-l promoveze din ce în ce mai puternic în ultimii ani, este faptul că modernitatea de astăzi a „ieşit" de sub cupola statului naţiune (în sens teritorial), acesta nemaiputând-o impune, gestiona, dezvolta numai de unul singur şi doar pentru propriii lui cetăţeni: *"It's the end of the primacy of the territorial state vis-à-vis the economic (and social) actors it «contains», precisely because it no longer «contains» them."*[3] *A doua modernitate*, aşa cum o etichetează Beck, este o

[1] Zona de interferenţă dintre rural şi urban, fie că a fost catalogată peri-urbană (în sens geografic/fizic), ori sub-urbană sau contra-urbană (în sens cultural/estetic), în calitatea sa de „spaţiu de trecere" dintre două polarităţi – mediul urban şi cel rural – a reţinut mai puţin atenţia ştiinţelor sociale. Pe măsură ce literatura de specialitate a renunţat la dihotomii şi distincţii nete, iar discursul dominant (impus de realităţile empirice) a devenit cel al continuum-ului urban-rural, spaţiul *rurban* (în sens socio-antropologic) ocupă o poziţie analitică din ce în ce mai privilegiată.

[2] Vezi pentru detalii lucrarea lui Robert Robertson, *Globalization, Social Theory and Global Culture*, Sage, 1992 (apud Agata Kozlowska, *European unity through „Glocalization"*, „Expanding Europe", 2003).

[3] Ulrich Beck şi Johannes Willms, *Conversations with Ulrich Beck*, Cambridge, Polity Press, 2003, p. 50.

structură de posibilităţi, care prezintă diverse căi de dezvoltare, multe dintre acestea neputând fi nici măcar intuite la momentul actual. Este o modernitate cosmopolită ce diferă de prima modernitate – predominant o logică a structurilor – prin faptul că este una *„«non-nation-state centered» modernity"*[4], care nu mai pleacă de la premiza că statul-naţiune şi societatea sunt identice. Modernitatea a ajuns astfel să-şi modernizeze propriile fundamente, *„disenchants and dissolves its own taken-for-granted premises"*[5]: a) organizarea în termenii statului-naţiune, b) pre-determinarea identităţilor colective ca parte a unor grupuri mai largi, c) aspectul de *„full-employment society"* – al disponibilităţii muncilor remunerate pentru toţi oamenii, d) distincţia/separaţia dintre societatea şi natură – percepută ca rezervor infinit de resurse ale slujbelor, e) principiul raţionalităţii tehnice de tip weberian, care prezumă că efecte colaterale industrializării şi raţionalizării sunt predictibile şi controlabile, devenind din evolutive *reflexive*.

Sociabilitatea bazată pe loc a fost o sursă importantă de interacţiune socială atât în societăţile agrare, cât şi în cele de la începutul perioadei industrializării. Treptat însă ea scade în importanţă şi, chiar dacă nu a dispărut în totalitate, astăzi joacă un rol mai degrabă minor în structurarea relaţiilor sociale[6]. Fenomenul, valabil pentru majoritatea populaţiei din societăţile dezvoltate, apare şi în alte contexte, cum ar fi cel al ţărilor implicate în transformările generate de integrarea europeană asupra cărora „occidentalizarea" îşi pune amprenta. Procesul se acutizează pe măsură ce se diminuează relevanţa graniţelor sociale şi geografice (fie că este vorba de cele asociate teritorialităţii, statului-naţiune, ori de cele legate de naţionalitate, rasă etc.)[7], creşte mobilitatea şi este pusă sub semnul întrebării legătura tradiţională dintre identitate şi loc[8].

Mobilitatea rezidenţială, un element semnificativ al societăţii postmoderne, este vizibilă atât în vest, cât şi în est, chiar dacă în estul Europei startul a fost mai lent. Şi aici, locul de muncă şi cel de dormit nu se mai află neapărat în aceeaşi vecinătate/proximitate, nu mai este acelaşi de-a lungul vieţii unui individ şi, ca atare, capacitatea lor de a mai genera un oarecare sentiment de apartenenţă este tot mai redusă pe măsură ce cadrele de referinţă ale sociabilităţii se lărgesc ori, în altă ordine de idei, devin din ce în ce mai vagi. Scăderea în importanţă a comunităţii teritoriale (ca factor semnificativ de generare a sociabilităţii) nu înseamnă că oamenii nu mai au rădăcini locale, ci doar că posibilitatea selecţionării relaţiile sociale pe bază de afinităţi excede contextul local[9]. Anthony Giddens[10] consideră

[4] *Ibidem*, p. 26.

[5] *Ibidem*, p. 29, 30.

[6] Manuel Castells, *The Internet Galaxy. Reflections on the Internet, Business, and Society*, Oxford, Oxford University Press, 2001, p. 126.

[7] Paul B. Garrett şi Patricia Baquedano-López, *Language Socialization: Reproduction and Continuity, Transformation and Change*, „Annual Review of Anthropology", vol. 31, 2002, p. 348.

[8] Agnete Wiborg, *Place, Nature and Migration: Students' Attachment to their Rural Home Places*, „Sociologia Ruralis", Blackwell Publishing Ltd., vol. 44 (4), 2004, p. 429.

[9] Manuel Castells, *op. cit.*, p. 126.

modernitatea responsabilă de această eliberare a relaţiilor sociale de constrângerile interacţiunilor *faţă-în-faţă* din localităţile societăţilor pre-moderne. Conceptul său de distanţare în timp şi spaţiu *(„time-space distanciation")*[11] sublinia tocmai această posibilitate a extinderii în timp şi spaţiu a relaţiilor sociale, anticipând o culme a procesului de separare a localităţii de sociabilitate, atinsă odată cu formarea comunităţilor virtuale bazate pe comunicarea on-line.

Faptul că nu mai este esenţială, ca în societăţile pre-moderne, co-prezenţa fizică a celorlalţi şi că există o multitudine de posibilităţi de interacţiune cu cei fizic non-prezenţi, efectul relaţiei complexe dintre *„local involvements"* şi *„interaction across distance"*[12] sunt privite de unii autori cu pesimism. *„No sense of place"* guvernează şi în acelaşi timp acutizează felul în care ne trăim viaţa[13]. A devenit tot mai dificil să ne găsim locul nostru în cadrul societăţii, pentru că înseşi locurile sunt tot mai greu de găsit într-o lume a *modernităţii lichide*. Locurile în care indivizii şi-ar putea câştiga accesul şi în care ei ar putea dori să se stabilească se topesc rapid *(„melting fast")*, putând servi cu greu drept ţinte ale proiectelor de viaţă. Această nelinişte şi fragilitate a traiectoriilor de viaţă, a scopurilor ne afectează pe toţi: calificaţi şi necalificaţi, educaţi şi needucaţi, alienaţi (în termenii lui Marx) mai mult sau mai puţin de muncă, toţi cădem pradă ruinării experienţierii spaţiului[14]. Urmând sârguincios standardele curente, putem face extrem de puţin sau aproape nimic pentru a ne înscrie într-un orizont de aşteptare previzibil[15].

Criticii internetului susţin că odată cu expansiunea acestuia se ajunge la izolare socială, la prăbuşirea comunicaţiilor sociale şi a vieţii de familie, la o sociabilitate aleatorie practicată de indivizi fără chip, la abandonul interacţiunilor faţă-în-faţă din locaţii reale. În contrast cu afirmaţiile optimiste că internetul ar fi o sursă de reînnoire comunitară (*e.g.* prezenţa a *„Internet-enabled communities of choice"*), sau cu cele pesimiste care pun alienare oamenilor faţă de lumea reală pe seama dezvoltărilor din domeniul tehnologiei informaţiei, cei care văd jumătatea plină a paharului susţin că interacţiunile sociale facilitate de internet nu au efect direct asupra paternurilor vieţii de zi cu zi, exceptând faptul că *adaugă* interacţiunea *„on-line"* la tipurile de relaţii sociale existente deja[16]. În sine, noile suporturi tehnologice nu sporesc, nici nu micşorează sociabilitatea, ci îi conferă doar o nouă formă de existenţă, dând posibilitatea apariţiei unor noi modalităţi de

[10] Anthony Giddens, *Consequences of Modernity*, Cambridge, Polity Press, 1990.

[11] Anthony Giddens, *Dimensions of globalisation*, în *The new social theory reader: contemporary debates*, Steven Seidman şi Jeffrey C. Alexander (eds.), London, Routledge, 2001, p. 245.

[12] *Ibidem*.

[13] Zygmunt Bauman, *Identity in the globalizing world*, „Social Anthropology", Cambridge University Press, United Kingdom, vol. 9 (2), 2001.

[14] Erik Swyngedouw şi Maria Kaïka, *The making of 'glocal' urban modernities. Exploring the cracks in the mirror*, „City: urban trends, culture, theory, policy, action", Carfax Publishing Ltd., vol. 7 (1), 2003, p. 8.

[15] Zygmunt Bauman, *op. cit.*, p. 125.

[16] Manuel Castells, *op. cit.*, p. 119.

formare a identităţii, de negociere a ataşamentului, tot mai puţin bazate pe experienţele împărtăşite geografic şi social[17]. Fie că ne place sau nu, suntem angrenaţi în relaţii sociale mai apropiate ca oricând prin filamentele internetului şi prin mesajele şi imaginile care vin de la satelit. Un corespondent prin email situat la un continent depărtare se află în postura de a deveni „vecinul" meu, mai degrabă decât persoana care trăieşte în blocul meu la uşa cealaltă şi pe care n-am întâlnit-o niciodată[18]. Vecinii nu mai sunt „daţi" ca şi în pre-modernitate, ci aleşi (selecţionaţi) în funcţie de habitudini[19]. Interacţiunile sociale pot fi mai mari cu un „vecin global" de peste mare decât cu cel care deţine lotul de teren adiacent mie şi asta pentru că legăturile cu cel dintâi sunt de mai mare întindere în spaţiu şi mai îndelungate în timp, sunt mai predictibile decât acelea dintre mine şi persoana de la uşa alăturată[20].

Timpul anihilează spaţiul, sugera Marx cu ani buni înainte ca modernitatea târzie să înceapă a fi teoretizată. Comentând această asumpţie, Meyrowitz (1985)[21] considera că Marx a avut în vedere faptul că evoluţia tehnologică deosebită din comunicaţii şi transport, acompaniată de transformarea de către capitalismul industrial a locurilor *(„places")* într-un nexus financiar *(„cash nexus")* fac ca distanţele să nu mai conteze. *„Time-space compression"*[22] (şi, în speţă, comprimarea distanţelor) ne dă posibilitatea accesării realităţii unei alterităţi inaccesibile în pre-modernitate, depăşirii distanţei culturale odată cu cea fizică[23]. Treptat, sucombă diviziunile tradiţionale de tipul centru/periferie, nord/sud sau est/vest, dând posibilitatea apariţia unei *noi geografii* a centralităţii şi marginalităţii[24]. Îşi face simţită prezenţa un nou principiu al organizării geografice, axat pe construcţia socială a spaţiului, ce implică procese de (re)valorizare şi (re)semnificare a locurilor. *Spaţiul creat* înlocuieşte *spaţiul efectiv* (David Harvey 1988)[25], *localele*[26]

[17] Ketil Skogen şi Olve Krange, *A Wolf at the Gate: The Anti-Carnivore Alliance and the Symbolic Construction of Community*, „Sociologia Ruralis", Blackwell Publishing Ltd., vol. 43 (1), 2003.

[18] Bruce Mazlish, *The Global and the Local*, „Current Sociology", vol. 53 (1), 2005.

[19] Silviu G.Totelecan, *Vecinătatea în Munţii Apuseni. Disoluţii comunitare*, Cluj-Napoca, Edit. Napoca Star & Argonaut, 2003.

[20] Bruce Mazlish, *op. cit.*, p. 100, 106.

[21] Apud Wendy Griswold şi Nathan Wright, *Cowbirds, Locals, and the Dynamic Endurance of Regionalism*, „American Journal of Sociology", University of Chicago Press, vol. 109 (6), 2004, p. 1412.

[22] David Harvey, *The Condition of Postmodernity: An Enquiry into the Origins of Cultural Change*, Cambridge, Blackwell, 1990.

[23] John Tomlinson, *Globalizare şi cultură*, Timişoara, Edit. Amarcord, 2002 [1999], p. 15.

[24] Arthur S. Alderson şi Jason Beckfield, *Power and Position in the World City System*, „American Journal of Sociology", University of Chicago Press, vol. 109 (4), 2004, p. 812.

[25] Apud Mike Savage şi Alan Warde, *Urban Sociology, Capitalism and Modernity*, Houndmills, Macmillan Press, 1993, p. 129.

[26] Lyn H. Lofland enunţă şi defineşte câteva părţi ale locului, după cum urmează: a) *„memorialized locales"* – mici piese ale domeniului public (sau ale celui parohial), care, datorită evenimentelor ce au avut loc în cadrul acestora sau existenţei unor anumite obiecte (cum ar fi o

devin expresie/consecinţă a unui spaţiu imaginat, construit semnificant prin intermediul *socializării spaţialului*[27].

Spaţiul fizic emergent, încă centrat pe loc în sensul că „apelează" la locaţii particulare şi strategice, la configuraţii instantanee de poziţii[28], este un *„practiced place"* trans-teritorial ce pune în legătură, conectează *(„connects")* locaţii care nu se află din punct de vedere geografic în proximitate deşi sunt intens legate între ele[29]. Numit de Castells (2000a) „spaţiu al curgerii" *(„space of flows")*[30], el este o nouă formă de spaţiu, caracteristică epocii informaţiei *(„Information Age")*, care leagă locurile prin reţele computerizate de telecomunicaţii şi sisteme computerizate de transport. Asta nu înseamnă că *„the space of flows"* nu ar avea şi o dimensiune teritorială, cel puţin atâta timp cât infrastructura tehnologică operează din anumite locaţii şi conectează funcţii şi oameni din locuri specifice. „Spaţiul curgerii" vizează în primul rând posibilitatea organizaţională şi tehnologică de organizare simultană a praxisurilor sociale independent de contiguitatea geografică. Semnificaţiile şi funcţiile sale, spre deosebire de cele ale „locurilor" (forma anterioară de spaţialitatea căreia îi coexistă), depind de „fluxurile" procesate în reţea şi nu de cele ale localităţii cu care se inter-relaţionează[31].

Oamenii trăiesc în diverse locuri, dar viaţa lor este din ce în ce mai independentă de loc *(„placeless")*. Fiind constant *pe fugă*, *a fi pe drum* devine emblema modului în care ne petrecem viaţa. Această *autonomie/independenţă* alterează semnificaţiile şi dinamica locurilor, intensificând *detaşarea*. Pe parcursul vieţii, aproape fiecare individ repetă de un mare număr de ori această experienţă a *„disembeddment"*[32]. Ceea ce era aproape, parohial, parte a unei comunităţi sau a societăţii, experienţiere a apropierii, intimităţii, a asumpţiilor împărtăşite şi a paternurilor comune de comunicaţie, într-un cuvânt localul[33], începe să aibă o natură *contiguă*. Dimensiunile trans-locale îşi pun amprenta asupra „localului pur", asupra acelui local specific orânduirilor sociale trecute: unul plin de parohial şi de

statuie), furnizează pentru anumite categorii de persoane aura unor locuri sacre; b) *„paths/ rounds/ranges"* – acele părţi ale locului în cadrul cărora persoanele se întâlnesc, se deplasează zilnic sau aproape zilnic şi eventual stabilesc relaţii familiare;c) *„hangouts and home territories"* – zone în care participanţii obişnuiţi au o relativă libertate de comportament, un sentiment de intimitate şi control asupra acestora (Idem, *The Public Realm. Exploring the City's Quintessential Social Territory*, New York, Aldine de Gruyter, 1998, p. 65–69).

[27] Rob Shields, *Places on the Margin: Alternative Geographies of Modernity*, London & New York, Routledge, 1991.

[28] Michael de Certeau, *The Practice of Everyday Life*, Berkeley, University of California Press, 1984, p. 117.

[29] Saskia Sassen, *The Global City: Strategic Site/New Frontier*, Seminar no. 503: „Globalization: A Symposium on the Challenges of Closer Global Integration", 2001, p. 13.

[30] Manuel Castells, *The Rise of the Network Society*, Oxford, Blacwell Publishers, 2000a (2nd edition).

[31] Manuel Castells, *Materials for an Exploratory Theory of the Network Society*, „British Journal of Sociology", vol. 51 (1), 2000b, p. 14.

[32] Zygmunt Bauman, *op. cit.*, p. 125.

[33] Les Back, *Local/Global*, în *Core Sociological Dichotomies*, Chris Jenks (ed.), London, Sage Publications, 1998, p. 76.

limitări, centrat pe nevoile sale şi ostil faţă de cele din afara sa, reprezentând o putere protecţionistă care apăra interesele particulare în numele localităţii, denaturând-şi chiar propriul interes întrucât se concentra pe efectele pe termen scurt ale acţiunii sale[34].

Ca urmare a „deschiderii către lume"[35], disponibilă nouă, irealizabilă în trecut (cu precădere în cel comunist), din localul conceput în sens geografic, ca *localitate* („în sensul importanţei mediilor şi climatelor fizice locale, a caracteristicilor de relief locale, a obiceiurilor şi practicilor locale, al dialectelor lingvistice, a culturii alimentare locale, al anumitor particularităţi locale ale sistemelor religioase mai largi ş.a.m.d.[36] "), mai rămân (eventual!) semnificante sistemul de relaţii sociale şi simbolurile. Relaţia dintre oameni şi locuri trece printr-un fenomen complex de schimbare ce implică o mutaţie a percepţiei şi semnificaţiei localităţii şi locului[37]. Fie că este vorba de vecinătate, regiune sau de naţional, localul trebuie mereu să facă loc şi să se dea la o parte din faţa unui local mai „larg"[38].

Confruntării dintre modele comunitare (*e.g.* cele ancorate teritorial/local versus cele bazate pe alegere/praxisuri), a doua modernitate îi mai interpune una la fel de complexă şi complicată, cea dintre vechea şi noua geografie. Dacă prima dă seamă de felul în care se va reconfigura spaţiul social, mai precis legăturile dintre actorii sociali – *textura socialităţii*, cea de a doua pune în discuţie însuşi cadrul de referinţă în care au loc aceste transformări – *structura spaţialităţii*. Cel puţin la momentul actual, între „textură" şi „structură" există o *circularitate cauzală* ce le conferă posibilităţi simultane de manifestare.

Spaţiul fiind expresia societăţii şi când societăţile noastre trec prin procese de transformări structurale, este o ipoteză mai mult decât rezonabilă sugerarea faptului că noi forme şi procese spaţiale vor emerge în mod curent[39]. În altă ordine de idei, formele şi procesele spaţiale sunt generate de dinamicile structurilor sociale, spaţiul incluzând trenduri contradictorii derivate din conflictele şi strategiile actorilor sociali, rezultate din opoziţia dintre interesele şi valorile lor. Mai mult decât atât, procesele sociale influenţează spaţiul, acţionând asupra mediului construit moştenit de la structurile socio-spaţiale anterioare[40].

[34] Bruce Mazlish, *op. cit.*, p. 97.

[35] Victor Roudometof numeşte *cosmopolitan* persoana a cărei atitudine este mai mult „deschisă" către lume, el sau ea fiind mai puţin „prinsă" *(„bound")* de ataşamentele teritoriale şi culturale (p. 122). Continuum-ul cosmopolitan–local, subliniază autorul, este ca un cluster multidimensional. Aceste dimensiuni includ gradul de ataşare faţă de o localitate (vecinătate sau oraş); ataşamentul faţă de un stat sau o ţară; gradul de ataşament şi sprijinul pentru cultura locală; şi finalmente, gradul de protecţionism economic, cultural şi instituţional. Cosmopolitanii şi localii adoptă puncte de vedere contrare în ceea ce priveşte aceste opţiuni; cu toate acestea ei pot sau nu să fie consistenţi în preferinţele lor [Idem, *Transnationalism, Cosmopolitanism and Glocalization*, „Current Sociology", vol. 53 (1), 2005, p. 128].

[36] John Tomlinson, *op. cit.*, p. 185–186.

[37] Agnete Wiborg, *op. cit.*, p. 416.

[38] Bruce Mazlish, *op. cit.*, p. 100.

[39] Manuel Castells, *op. cit.*, 2000a, p. 440.

[40] *Ibidem*, p. 441.

Asta nu înseamnă că unui individ anume îi este „deschisă" oricare combinaţie dintre social şi spaţial, deşi acestea sunt prezente aproape peste tot pe glob. Enclave de sărăcie aflate în proximitatea contra-locurilor[41] populate de comunităţi închise şi păzite *(„gated communites"*), ca să dăm două exemple extreme, nu se întâlnesc numai în Occident sau pe continentul nord-american, ci şi în zonele transilvănene rurale unde noii îmbogăţiţi şi-au stabilit domicilii secundare, ca şi în cele rezidenţiale ori de afaceri din centrele urbane. Zygmunt Bauman[42] este categoric în această privinţă, el vorbeşte fără echivoc de existenţa a două lumi: a bogaţilor şi abundenţei, respectiv a săracilor. În timp ce pentru prima lume spaţiul şi-a pierdut calitatea constrângătoare şi poate fi „traversat" cu uşurinţă (în ambele sale transpuneri/*„renditions"* reale şi virtuale) de cei care pot beneficia de înalta dezvoltare a sistemelor de transport sau de cele ale tehnologiei informaţiei, pentru cea de a doua spaţiul real se închide cu repeziciune, virtuala sa accesibilitate (prezentată ostentativ de media), datorită lipsurilor, face distanţele de neatins în realitatea non-virtuală.

Rezidenţii primei lumi trăiesc în *timp*, un timp atemporal *(„timeless time")* contrastant cu timpul biologic caracteristic celei mai mari părţi a existenţei umane şi cu cel al „ceasului" specific erei industriale (definit de utilizarea noilor tehnologii ale informaţiei/comunicaţiei în efortul lor asiduu de anihilare a timpului)[43], iar spaţiul nu contează pentru aceştia din moment ce străbaterea distanţelor este instantanee. Rezidenţii celei de a doua lumi trăiesc în *spaţiu*, unul apăsător, elastic, de neatins. Dacă pentru cei dintâi, „îngustarea" spaţiului desfiinţează scurgerea timpului (*„shrinking of space abolishes the flow of time"*), făcându-i să trăiască într-un „prezent perpetuu", oamenii „abandonaţi" în lumea opusă sunt striviţi şi nimiciţi (*„crashed and crushed"*) sub povara unui timp abundent, redundant şi inutil pe care nu au cu ce să-l umple. În timpul lor „nimic nu se întâmplă niciodată". Ei pot doar „ucide timpul", aşa cum timpul îi ucide încet[44].

La sporirea diferenţelor contribuie şi tipurile de practici la care au acces locuitorii celor două lumi. Cei care călătoresc la clasa „business" şi împărtăşesc „cultura" hotelurile internaţionale de cinci stele, a „conexităţii unei călătorii cu avionul"[45], a centrelor de turism sau de afaceri, arareori au şansa de a experimenta

[41] Lyn H. Lofland introduce conceptul de *„counterlocale"* ca trăsătură distinctă a locului. Prin acesta el defineşte locuri în care atât intrarea, cât şi comportamentul sunt monitorizate şi controlate pentru a reduce posibilitatea unor interacţiuni disconfortante, supărătoare sau ameninţătoare. Într-un alt registru semantic, contra-locurile sunt locuri purificate sau asanate. Cine este considerat a fi responsabil pentru aceste interacţiuni prohibitorii şi care sunt exact comportamentele avute în vedere variază de la locaţie/context la locaţie. Constantă rămâne însă puterea „monitorilor şi controlorilor" de a stabili definiţiile/normele aplicabile/guvernante (Idem, *op. cit.*, p. 209).

[42] Zygmunt Bauman, *On Glocalization: or Globalization for some, Localization for some Others*, „Thesis Eleven", no. 54, 1998.

[43] Manuel Castells, *op. cit.*, 2000b, p. 13.

[44] Zygmunt Bauman, *op. cit.*, p. 45.

[45] John Tomlinson, *op. cit.*, p. 18.

detaliile practicilor „culturale" cotidiene în care se adâncesc zi de zi cei de dincolo de „gardul aeroportului", în ciuda unor internaţionalizări ale gastronomiei (pizza, mâncarea chinezească, somonul din apele nordice) sau atmosferei locale (*irish-pub-uri*, *october-fest-uri*, plimbările cu role, mersul cu bicicleta etc.). Cultura „mediului cotidian al căminului"[46], a locurilor unde oamenii îşi duc viaţa de zi cu zi, a vieţii sociale care se dezvăluie pe străzi, în case, biserici, la locurile de muncă, în baruri şi magazine, e mai dificil de „transplantat" oriunde în integralitatea sa.

Mai nou sau mai vechi, procesul globalizării are feţe multiple, dimensiuni economice, sociale, politice, culturale, religioase, legale, toate inter-relaţionate într-o manieră extrem de complexă. Globalizarea pare a combina universalismul şi eliminarea graniţelor naţionale cu particularismul, diversitatea locală, identitatea etnică şi reîntoarcerea la valorile comunitare. Ea este *partea cealaltă a localizării*, şi viceversa[47].

Comparativ cu posibilităţile „vechiului" sistem mondial modern, în *noua paradigmă tehnologică* (a tehnologiei informaţiei şi ingineriei genetice, a mijloacelor de comunicaţie şi de transport), atât universalizarea fragmentelor de local, cât şi construirea de universalii „implementabile" local este mult mai uşor de realizat. Acum diferenţa este dată de cadrul deosebit în care acestea se manifestă – matrice de posibilităţi, din care pot fi şi sunt făcute selecţii variate şi combinaţii[48], de modificările suferite atât de aspectele formale cât şi de cele de conţinut ale modernităţii de astăzi.

Faţă de „mondializările" anterioare (*i.e.* exclusiviste, imperialiste, care căutau să reproducă diferenţele), forma contemporană de *globalitate* este incluzivă, „absorbantă", una care încorporează ori de câte ori poate elemente noi[49]. În cadrul ei se stimulează mult mai mult decât înainte mobilitatea fizică, care face la rândul ei posibilă prezenţa acţiunii cotidiene dincolo de graniţele sale curente, ajungându-se în cele din urmă la transformarea localităţilor în sine. Nicio ţară, niciun grup nu se mai pot izola, „nimic din ceea ce se petrece undeva pe planeta noastră nu reprezintă un proces limitat local, toate descoperirile, victoriile şi catastrofele interesează lumea întreagă. Noi toţi suntem obligaţi să ne reorientăm şi să ne reorganizăm viaţa şi activitatea, organizaţiile şi instituţiile de-a lungul *axei «local-global»*"[50].

Globalizarea este din acest punct de vedere „destinul implacabil spre care se îndreaptă lumea, procesul ireversibil care ne afectează pe toţi în egală măsură"[51].

[46] *Ibidem*.

[47] Boaventura de Sousa Santos, *Globalizations*, „Theory, Culture & Society", London, Sage, vol. 23 (2-3), 2006, p. 393.

[48] Zygmunt Bauman, *op. cit.*, p. 43.

[49] Saskia Sassen, *Identity in the Global City: Economic and Cultural Encasements*, în *The Geography of Identity*, Patricia Yaeger (ed.), Ann Arbor, The University of Michigan Press, 1996, 149.

[50] Ulrich Beck, *Ce este globalizarea? Erori ale globalismului – răspunsuri la globalizare*, Bucureşti, Edit. Trei, 2003 [1997], p. 26.

[51] Zygmunt Bauman, *Globalizarea şi efectele ei sociale*, Bucureşti, Edit. Antet, 1999, p. 5.

Acest lucru apare mai evident în ultimele decenii, când se „sparge" unitatea dintre statul naţional şi societatea naţională şi se structurează alte raporturi de forţe şi concurenţiale[52]. Seturi diferite de relaţionări sociale dau naştere la diferite fenomene ale globalizării, la diferite *globalizări* ce implică conflict, câştigători şi perdanţi[53]. Sunt supuse la numeroase reconfigurări statul-naţiune şi simbolurile sale (steaguri, anateme etc.), gândirea ştiinţifică, conceptele ştiinţelor sociale (precum cultură, familie sau religie), sistemele educaţionale, formele birocratice ale organizării guvernamentale, tradiţiile istorice specifice, culturile asociate producerii aspectelor formale ale modernităţii[54] etc.

În anii '60 şi '70 globalizarea nu era încă cuvântul la modă în discursurile şi teoriile sociale. Locul său era „ocupat" de concepte de sorginte politică precum imperialism şi neo-imperialism, neocolonialism, *„uneven development"*, noua diviziune internaţională a muncii[55] ş.a.m.d. Odată cu schimbarea organizării economice şi politice a economiei mondiale, care transcende sistemul politico-economic de până atunci bazat pe state şi dominaţia lor, îşi face simţită prezenţa şi globalizarea, mai întâi ca realitate (*i.e.* proces real cu implicaţii practice, teoretice şi politice, adesea în conflict cu cunoştinţele academice învechite), şi mai apoi ca şi concept (*i.e.* setul de argumente şi credinţe hegemonice incontestabile, canonul academic şi reţeta politică standard a elitei economice internaţionale, a analiştilor politici, managerilor corporatişti, consultanţilor de afaceri, furnizorilor de servicii etc.)[56].

Apariţia conceptului în anii '80 are loc pe fondul înlocuirii retoricii internaţionaliste de stânga din anii '60–'70 cu un discurs neoliberal, promotor al internaţionalismului orientat spre piaţă şi globalizare – *globalismul* – „ideologia dominaţiei pieţei mondiale, ideologia neoliberalismului"[57]. Noua ideologie, istoria câştigătorilor spusă de câştigători, se *serveşte* de globalizare pentru a justifica politicile economice neoliberale[58] şi *procesele* „în plasa cărora statele naţionale şi suveranitatea lor sunt atacate şi interconectate de actori transnaţionali"[59]; denaţionalizând parţial teritoriile naţionale şi transferând parţial anumite componente ale suveranităţii către alte instituţii, de la entităţi supranaţionale la piaţa globală de capital[60]. Pe de altă parte şi *potenţează* globalizarea, tocmai pentru că se sprijină pe vastul set de prescripţii al consensului neoliberal[61]. Acesta îi

[52] Ulrich Beck, *op. cit.*, p. 41.

[53] Boaventura de Sousa Santos, *op. cit.*

[54] Victor Roudometof, *op. cit.*, p. 47.

[55] Erik Swyngedouw, *Globalisation or 'Glocalisation'? Networks, Territories and Rescaling*, „Cambridge Review of International Affairs", vol. 17 (1), 2004, p. 27.

[56] *Ibidem*, p. 28.

[57] Ulrich Beck, *op. cit.*, p. 24.

[58] Victor Roudometof, *op. cit.*, p. 38.

[59] Ulrich Beck, *op. cit.*, p. 25.

[60] Saskia Sassen, *Losing Control? Sovereignty in Age of Globalization*, New York, Columbia University Press, 1995, p. xii.

[61] Boaventura de Sousa Santos reţine patru componente majore ale consensului neoliberal: 1) consensul asupra unei economii liberale sau mai degrabă neoliberale, 2) consensul asupra statului

conferă un cadru propice de manifestare fie că este vorba de *globalizări* (*i.e.* informatică, ecologică, economică, a cooperării în muncă respectiv producţie, culturală)[62], de *„flows"*-uri[63] sau de *„scapes"*-uri[64].

> *Bani, tehnologii, mărfuri, informaţii, toxine „trec" graniţa de parcă aceasta nici nu ar exista. Îşi află calea până şi lucruri, persoane sau ideologii, pe care guvernele ar dori să le blocheze dincolo de hotarele ţărilor lor (droguri, imigranţi ilegali, critici la adresa încălcării drepturilor omului. Înţeleasă astfel, globalizarea reprezintă moartea distanţelor, abandonarea în forme de viaţă transnaţionale, adesea nedorite şi neînţelese sau – pornind de la definiţia lui Anthony Giddens – acţiunea şi (co)existenţa dincolo de depărtări (lumi aparent separate ale statelor naţionale, religiilor, regiunilor, continentelor)*[65].

Globalizarea a fost *anticipată* de o fază a civilizaţiei occidentale pe care Marshall McLuhan o numeşte *„The Gutenberg Galaxy"* [66] şi mai apoi *consolidată* de o alta care transcende graniţele occidentalismului: *„The Internet Galaxy"*[67], succesiuni de transformări majore la nivel mondial care au făcut-o posibilă. Ele debutează cu invenţia tipografiei, inovaţia tehnologică din secolul al XV-lea a germanului Johannes Gutenberg, care a condus la numeroase schimbări în peisajul politic, religios şi social al vremii. Epoca Gutenberg au făcut posibile apariţia cuvântului tipărit şi distribuirea sa trans-locală, a uşurat circulaţia ideilor şi a făcut localul vizibil între şi în afara graniţelor sale. Era interdependenţei electronice, care-i succede, intensifică aceste transformări. Mediile electronice, televiziunea au facilitat colapsarea barierelor temporale şi spaţiale din comunicarea umană, dând oamenilor posibilitatea să interacţioneze şi să trăiască la scară globală, să devină locuitori ai *satului global*[68].

minimal („the weak state"), 3) consensul asupra democraţiilor liberale, 4) consensul asupra primatului regulilor de drept şi sistemului juridic (Idem, *op. cit.*, p. 394).

[62] Ulrich Beck, *op. cit.*, p. 35-37.

[63] *I.e.*: secvenţe intenţionate, repetitive, programate de schimb şi interacţiune între poziţii fizice/teritoriale disjuncte, deţinute de actori în cadrul structurilor economice, politice şi simbolice ale societăţii: *„flows"*-uri de capital, de informaţii, tehnologice, ale interacţiunii organizaţionale, ale imaginilor, sunetelor ş.a.m.d. (Manuel Castells, *op. cit.*, 2000a, p. 442).

[64] *I.e.*: distribuţia tehnologiei *(„technoscapes")*, finanţelor internaţionale *(„finanscapes")*, paternurilor de diseminare media *(„mediascapes")*, distribuţiile spaţiale ale imaginilor şi semnificaţiilor *(„ideoscapes")*, şi „peisajul" lumii în mişcare în care trăim – *„ethnoscape*"-ul persoanelor precum turişti, imigranţi, refugiaţi, muncitorii la negru etc. (Arjun Appadurai, *Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy*, în *The new social theory reader: contemporary debates*, Steven Seidman şi Jeffrey C. Alexander (eds.), London, Routledge, 2001, p. 258–260).

[65] Ulrich Beck, *op. cit.*, p. 39.

[66] Marshall McLuhan, *The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man*, Toronto, University of Toronto Press, 1962.

[67] Manuel Castells, *op. cit.*, 2001.

[68] Satul global este mai degrabă o perioadă istorică decât un toponimic, o nouă formă de organizare, înainte imposibil de experienţiat.

Trecerea de la era industrială la cea a informaţiei – „galaxia internetului", perioadă istorică în care societăţile umane îşi exercită activităţile în paradigma tehnologică, adăugând posibilităţii comunicării multidirecţionale (în timp real şi la scară globală) *reţelele sociale* – determină noua morfologie socială a societăţii contemporane. Reţelele sunt structuri deschise, capabile a se extinde practic fără limite, integrând „nodurile" care împărtăşesc aceleaşi coduri comunicaţionale, valori sau scopuri ce se doresc a fi îndeplinite. Deşi anumite noduri sunt mai importante decât altele, este nevoie de toate atâta timp cât ele se află în reţea; nu există dominaţie nodală sistemică. Nodurile îşi sporesc importanţa absorbind mai multă informaţie şi procesând-o mai eficient; relevanţa şi greutatea relativă a nodurilor nu vin din caracteristicile specifice, ci din abilitatea lor de a fi „încredinţate" de către reţea cu un plus de informaţie. În acest sens, nodurile principale nu sunt centre, ci comutatori *(„switchers")* ce urmează în funcţionarea lor mai degrabă o logică de reţea decât una de comandă[69]. Reţelele descentralizează performanţa şi divizează decizia, prin definiţie reţeaua neavând centru. Ca formă socială, reţelele sunt neutre din punct de vedere axiologic, rezumându-se la a procesa scopurile pentru care au fost programate de actorii sociali; ele sunt capabile în aceeaşi măsură să *„kill or kiss"*, fără probleme. Odată ce reţeaua este „programată" să le îndeplinească, ea îşi impune membrilor săi logica, actorii trebuind să-şi realizeze strategiile în cadrul regulilor reţelei. Asignarea de scopuri diferite faţă de cele pentru care a fost programată reţeaua înseamnă a o pune sub semnul întrebării, a o distruge şi a construi o reţea alternativă bazată pe valori alternative[70].

În noul context mondial, importanţa crescută a reţelelor sociale are rădăcini multiple. Ele furnizează suportul necesar manifestării a ceea ce Tomlinson numea condiţia empirică specifică globalizării contemporane: *conexitate complexă*[71]. O organizare socială ce-şi doreşte suprimarea spaţiului şi anihilarea timpului, creşterea densităţii şi a frecvenţei interacţiunilor sociale internaţionale (sau globale) în raport/vizavi cu/de cele locale sau naţionale (Walby, 2003)[72], interconexiunea regiunilor, statelor naţionale şi continentelor[73] are evident nevoie de instrumente adecvate pentru a putea fi pusă în practică. Reţelele sociale au devenit ustensilele de bază ale economiei capitaliste centrate pe inovaţie, globalizare şi descentralizare, pe muncă, muncitori şi corporaţii axate pe flexibilitate şi adaptabilitate[74]. Caracterul indeterminat, insubordonat, auto-propulsat al afacerilor

[69] Manuel Castells, *op. cit.*, 2000b, p. 15.

[70] *Ibidem*, p. 16.

[71] „Prin aceasta vreau să spun că globalizarea se referă la reţeaua din ce în ce mai amplă şi mai densă de interconexiuni şi interdependenţe ce caracterizează viaţa socială modernă" (John Tomlinson, *op. cit.*, p. 10).

[72] Apud Bruce Mazlish, *op. cit.*, p. 95.

[73] Les Back, *op. cit.*, p. 63.

[74] Manuel Castells, *op. cit.*, 2000a, p. 502.

mondiale, absenţa unui centru, a unui birou de control, a unui comitet de directori, a unui oficiu managerial[75] atestă dependenţa business-ului de reţelele sociale. Se naşte odată cu ele o *nouă economie* (informaţională, globală, conectivă)[76], în care companiile reduc sarcinile de birou pentru angajaţi (ei păstrându-şi legătura cu *„office"*-ul prin telefon şi internet) cu scopul de a le oferi oportunitatea construirii unor reţele de interdependenţă prin contact direct cu clienţii.

Reţelele sociale „crescute" în epoca informaţiei îşi pun amprenta asupra „producţiei" globalizării în ansamblul său. Globalizarea se împarte între cea generată de grupurile sociale hegemonice (state, interese sau ideologii) şi aceea generală de reţelele contra-hegemonice, angrenate în rezistenţa la schimburile inegale produse de globalizările grupurilor dominante. În primul caz este vorba de două procese ce operează în conjuncţie şi constituie tipul de globalizare hegemonică[77], procesele gemene ale *localismelor globalizate/ globalismelor localizate*. În cel de-al doilea, este vorba de *cosmopolitanismul insurgent*, de o globalizare de astă dată de jos în sus, opusă celei hegemonice de deasupra, care include: reţele de solidaritate transnaţională între mişcările sociale şi ONG-uri progresiste, de egalitarism între nord şi sud, sud şi sud; internaţionalismul noii clase muncitoare; coaliţii între muncitori şi grupuri cetăţeneşti implicaţi în lupta împotriva „atelierelor trudei" *(„sweatshops")*, practicilor discriminatorii ale muncii şi exploatării *(„slave labor")*; reţele internaţionale de asistenţă juridică/legală alternativă; organizaţii transnaţionale pentru drepturile omului; reţele mondiale pentru mişcări şi asociaţii feministe, indigene, ecologice sau de dezvoltare alternativă; mişcări literare, artistice şi ştiinţifice ale periferiei sistemului mondial în căutarea de valori culturale alternative, non-imperialiste, contra-hegemonice, implicate în cercetări care folosesc perspective post-coloniale sau centrate pe minorităţi[78].

> *„Globalized localism" este procesul prin care un fenomen particular este globalizat cu succes şi asta indiferent dacă este vorba de activităţile multinaţionalelor, de transformarea limbii engleze într-o lingua franca, de globalizarea fast-food-ului sau*

[75] Zygmunt Bauman, *op. cit.*, 1998, p. 38.

[76] Manuel Castells defineşte caracteristicile noii economii astfel: 1) *informaţionalitatea* – capacitatea de a genera cunoaştere şi de a procesa şi managera informaţii determină productivitatea şi competitivitatea a diverse „unităţi" economice, fie acestea companii, regiuni sau ţări; 2) *globalitatea* – activităţile sale centrale/strategice (*i.e.* pieţele financiare, ştiinţa şi tehnologia, comerţul internaţional de bunuri şi servicii, serviciile avansate de business, firmele multinaţionale de producţie şi reţelele lor subordonate, mijloacele de comunicare media, munca de înaltă calificare şi specializare) au capacitatea de a lucra unitar, la scară planetară, în timp real sau preferenţial *(„real or chosen time")*; 3) *conectivitatea („networked")* – o nouă formă de organizare economică, compania de tip reţea, organizată pe baza proiectelor specifice de afaceri şi nu în jurul companiilor, chiar dacă este compusă din firme, segmentări interne ale firmelor capabile să ducă la îndeplinire proiectul de business şi să se transforme în altă reţea atunci când proiectul se finalizează (Manuel Castells, *op. cit.*, 2000b, p. 10–11).

[77] Boaventura de Sousa Santos, *op. cit.*

[78] *Ibidem*, p. 397.

muzicii americane ori de adoptarea în întreaga lume a aceleiaşi legi privind dreptul de proprietate intelectuală, asupea patentelor sau sistemelor de telecomunicaţii. […] „Localized globalism" constă din impactul specific produs asupra condiţiilor locale de către practicile şi imperativele transnaţionale născute din localismul globalizat. Globalismele localizate includ eliminarea comerţului tradiţional şi agriculturii de subzistenţă; crearea de zone comerciale libere („free trade zone"); despăduriri şi distrugeri masive ale resurselor locale pentru a plăti datoria externă; utilizarea trecutului istoric, ceremoniilor religioase, a locurilor, artizanatului, a vieţii sălbatice în beneficiul industriei turistice globale; dumping-ul ecologic – achiziţionarea de deşeuri radioactive produse în ţările capitaliste de prim rang de către ţări din lumea a treia pentru a-şi plăti datoriile; conversia agriculturii de subzistenţă în agricultură pentru export ca parte a „ajustărilor structurale"; etnicizarea locurilor de muncă (devaluarea salariilor pentru că muncitorii aparţin unui grup etnic considerat „inferior"). […] „Insurgent cosmopolitanism" este centrat pe rezistenţa transnaţională organizată prin intermediul legăturilor locale/globale între organizaţii şi mişcări sociale reprezentând acele clase şi grupuri sociale victimizate de globalizarea hegemonică şi unite în bătălii concrete împotriva excluziunii, incluziunii subordonate, distrugerii mijloacelor de supravieţuire („distruction of livelihoods"), a mediului (ecologic distruction"), opresiunii politice sau suprimării culturale etc. Dând egală importanţă principiului egalităţii şi celui al recunoaşterii diferenţelor, cosmopolitanismul insurgent nu este altceva decât o emergenţă globală rezultată din fuziunea localului, luptele progresiste în scopul de a maximiza potenţialul lor emancipator loco (oricum ar fi el definit) prin intermediul legăturilor trans-local/local[79].

Privită din această perspectivă, ca „set de schimburi inegale în care un anumit artefact, o anumită condiţie, entitate, identitate locală îşi extinde influenţa sa dincolo de graniţele locale sau naţionale"[80], globalizarea pare a fi rezultatul succesului diferitelor localisme particulare ce se impun realităţilor socio-culturale rivale. Există mai degrabă un du-te-vino între global şi local decât o condiţie globală originară, un *rezultat provizoriu, parţial şi reversibil al unei permanente lupte între două moduri de producere a globalizării, adică, între două globalizări*[81]. Localul afectează/influenţează încă globalul şi globalul localul, înainte şi înapoi, într-o dinamică constantă ce generează o realitate *glocalizată*[82] şi pune laolaltă viciile şi virtuţile fiecăruia. Chiar dacă, cel puţin pe moment, imaginile sale simbol: americanizarea, *vest*-ernizarea, dominanţa consumatorismului (Sklair 1991, Klein 2000)[83], pierderea diversităţii culturale în favoarea proliferării unor forme culturale creolizate (Canclini 1997, Hannerz 1992)[84], sunt afişate pretutindeni, asta nu înseamnă că globalizarea este un fenomen linear, omogenizator şi ireversibil.

[79] *Ibidem*, p. 396–398.
[80] *Ibidem*, p. 396.
[81] *Ibidem*, p. 398.
[82] Bruce Mazlish, *op. cit.*, p. 101.
[83] Apud Alan Smart şi Josephine Smart, *Urbanization and the Global Perspective*, „Annual Review of Anthropology", Annual Reviews, vol. 32, 2003, p. 266.
[84] *Ibidem.*